

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ด้านอยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน และ รักความเป็นไทย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษา พุทธศักราช 2551
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. ความสำคัญและความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจทางจริยธรรม
7. การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
8. เกณฑ์ปกติ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

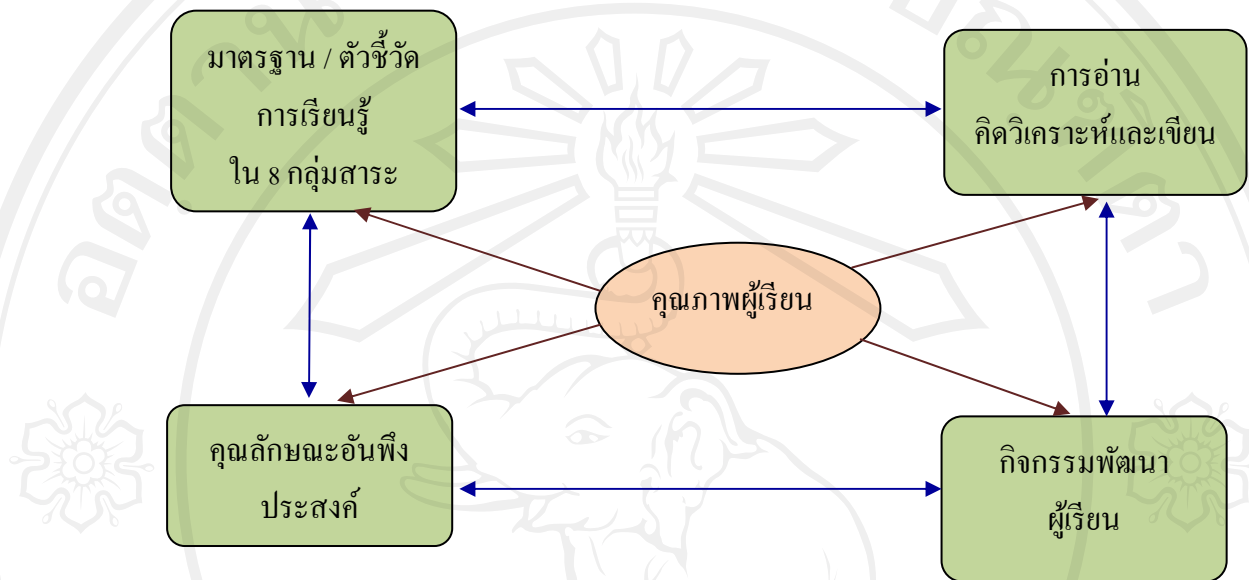
แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษา

พุทธศักราช 2551

องค์ประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดจุดหมายสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดที่กำหนดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ มีความสามารถด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

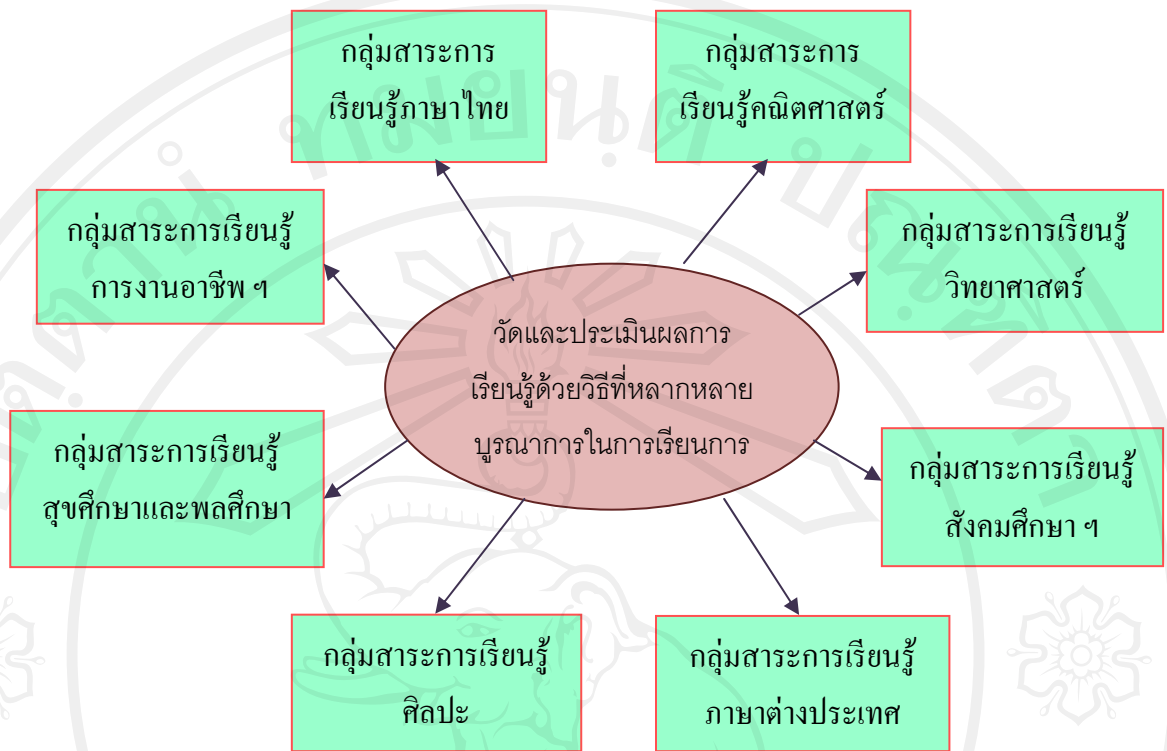
และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังแผนภาพ

แผนภาพ 1 แสดงองค์ประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามรายกลุ่มสาระการเรียนรู้

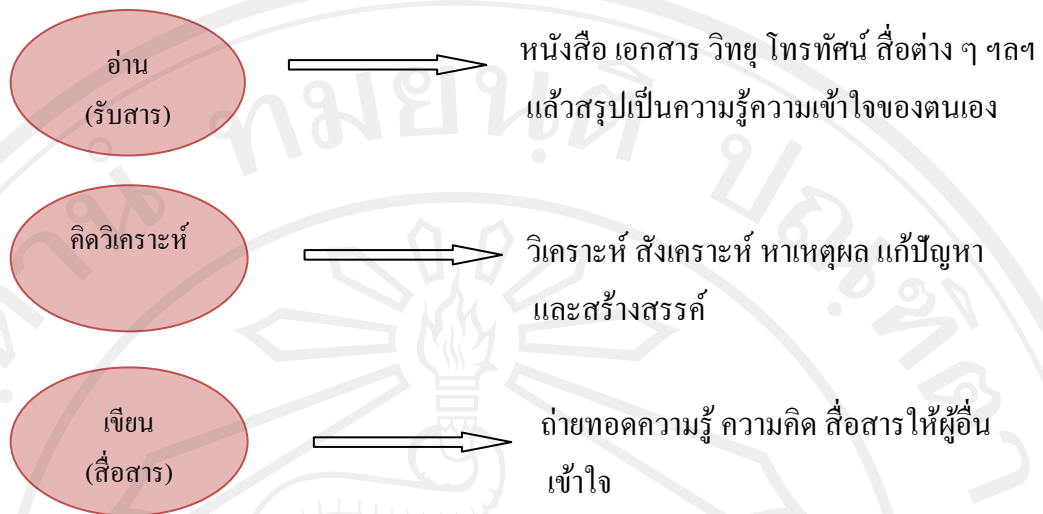
ผู้สอนทำการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นรายวิชาตามตัวชี้วัดที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้ได้ผลการประเมินตามความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน โดยทำการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การสังเกตพัฒนาการและความประพฤติของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ซึ่งผู้สอนต้องนำนวัตกรรมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การประเมินสภาพจริง การประเมินการปฏิบัติงาน การประเมินจากโครงการและการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ไปใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการใช้แบบทดสอบแบบต่าง ๆ และต้องให้ความสำคัญกับการประเมินระหว่างปี/ภาคมากกว่าการประเมินปลายปี/ภาค ดังแผนภาพ

แผนภาพ 2 แสดงองค์ประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน เป็นการประเมินศักยภาพของผู้เรียนในการอ่าน การเลือกหนังสือ เอกสารและสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง แล้วนำมาคิดวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่นำไปสู่การแสดงความคิดเห็น การสังเคราะห์สร้างสรรค์ในเรื่องต่าง ๆ และถ่ายทอดความคิดนั้นด้วยการเขียนซึ่งสะท้อนถึงสติปัญญา ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาและสร้างสรรค์จินตนาการอย่างเหมาะสมและมีคุณค่าแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ พร้อมด้วยประสบการณ์และทักษะในการเขียนที่มีสำนวนภาษาถูกต้อง มีเหตุผลและลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ สามารถสร้างความเข้าใจแก่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจนตามระดับความสามารถในแต่ละระดับชั้น การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน สรุปผลเป็นรายปี / รายภาค เพื่อวินิจฉัยและใช้เป็นข้อมูลเพื่อประเมินการเลื่อนชั้นเรียนและการจบการศึกษาระดับต่าง ๆ การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 8 ประการ ได้แก่

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี ของชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์

ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี ของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตน นับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติ ตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการ กระทำผิด

3. มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

4. ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณคน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากร ต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

6. มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงาน ด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ผู้ที่มีมุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่เมื่อกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

7. รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

8. มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดี

งามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

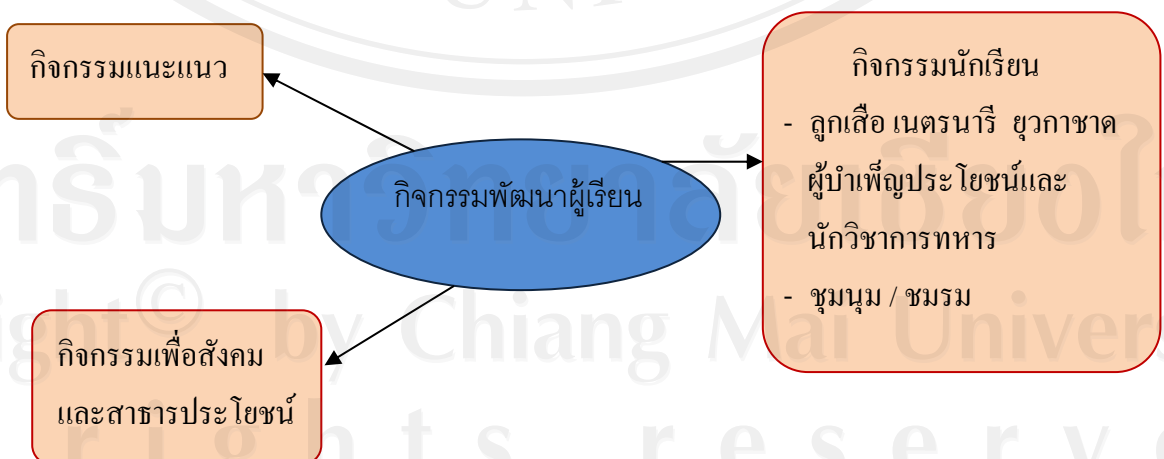
การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และตามที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม เป็นการประเมินรายคุณลักษณะแล้ว รวบรวมผลการประเมินจากผู้ประเมินทุกฝ่ายนำมาพิจารณารูปผลเป็นรายปี/รายภาค เพื่อใช้เป็น ข้อมูลประเมินการเลื่อนชั้นเรียนและการจบการศึกษาระดับต่าง ๆ ดังแผนภาพ

แผนภาพ 3 แสดงองค์ประกอบการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมตาม จุดประสงค์และเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรมและใช้เป็น ข้อมูลประเมินการเลื่อน ชั้นเรียนและการจบการศึกษาระดับต่าง ๆ ดังแผนภาพ

แผนภาพ 4 แสดงการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับ ชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงการพัฒนา ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การประเมินชิ้นงาน / ภาระงาน แฟ้มสะสมผลงาน การใช้แบบสอบถาม ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองเพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่มีผ่านตัวชี้วัดให้ มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี / รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตรหรือ วิธีจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบสามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ความสำคัญและความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ 23, 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545 : 13 – 15) ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย

ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

มีผู้ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้หลายท่านดังนี้

กรมวิชาการ (2544 : 7) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม ในการดำเนินชีวิต

กรมวิชาการ (2544 : 25) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าของสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ต้องสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความค่า คุณค่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา และมักเปลี่ยนไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

ราชบัณฑิตสถาน (2546) ให้ความหมายของคำว่า คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมาย หรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความดีหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง สิ่งที่ดีชี้ให้เห็นความดีหรือคุณลักษณะที่ควรปฏิบัติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2548 : 2) ได้ให้ความหมายของ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านการมี คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และบุคลิกลักษณะที่พึงงาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2551: 56) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งใน ฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการ และ มาตรฐานการศึกษา, 2548 : 2) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

เทียน ไชยสร (2533 : 17) กล่าวว่า คุณลักษณะ หมายถึง แบบแผน ความประพฤติของ บุคคลซึ่งเป็นคุณลักษณะประจำตัวที่ให้คุณหรือประโยชน์โดยตรงแก่ตนเอง หรือผู้อื่นเป็น ส่วนใหญ่

จากความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปความหมายได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึกที่พึงงามในการดำเนินชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การวัดและการประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การดำเนินการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะบรรลุผลได้นั้นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ดำเนินการพัฒนาทั้งในและนอกห้องเรียน โดยมอบหมายภารกิจในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในห้องเรียน ให้ครูผู้สอน แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้รับผิดชอบ โดยสอดคล้องการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในช่วงของการเรียนการสอน/กิจกรรมโครงการ หรือในโอกาสอื่น ๆ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการหลายรูปแบบ สถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก และเหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่ต้องการเน้นด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นเลิศ โดยมีนโยบายที่จะให้บุคลากรและครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยจะมีคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา เป็นองค์กรคณะบุคคลในสถานศึกษาที่คอยช่วยเหลือคณะครู ในกรณีที่พบว่านักเรียนบางคนมีปัญหาที่ซับซ้อนและไม่สามารถจะพัฒนาด้วยกระบวนการธรรมดาได้ มีความจำเป็นต้องทำกรณีศึกษา คณะกรรมการชุดนี้จะทำงานร่วมกับครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา หรือครูคนอื่นที่สนใจจะทำกรณีศึกษาร่วมกัน นอกจากนี้อาจนำสถานักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วย โดยสถานศึกษารับฟังความคิดเห็นของสถานักเรียน ถึงวิธีการที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วยกิจกรรมเสริม ซึ่งจะเน้นการพัฒนาและตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกประการตลอดเวลา ทั้งนี้สถานศึกษาอาจมีเป้าหมายว่า นักเรียนร้อยละ 90 ขึ้นไปจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับ “ดี” เป็นอย่างน้อย การประเมินรูปแบบนี้ดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาทำความเข้าใจกับคณะครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชาครูที่ปรึกษา ครูผู้ดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกันพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกคุณลักษณะ และร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคุณลักษณะตามที่คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยและวุฒิภาวะของนักเรียน
2. กำหนดวิธีการประเมิน เกณฑ์และเครื่องมือ คำอธิบายคุณลักษณะที่สถานศึกษาเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด
3. กำหนดระดับของพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่า พฤติกรรมนักเรียนอยู่ในระดับ “เสี่ยง”

กล่าวคือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยวิธีปกติอาจจะไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุ ตามเกณฑ์ได้ มีความจำเป็นที่ครูที่ปรึกษา หรือครูผู้สอนร่วมกับคณะกรรมการพัฒนา และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาต้องใช้กระบวนการอื่นเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาโดยทำกรณีศึกษา

4. เมื่อสิ้นภาคเรียน/สิ้นปี ครูผู้สอนส่งผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคนที่รับผิดชอบให้คณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งมีครูวัดผลเป็นเลขานุการ

5. ครูวัดผลดำเนินการประมวลผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6. นำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพิจารณาอนุมัติ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมปานกลาง กล่าวคือ มีจำนวนบุคลากรครูที่ครบชั้นเรียน มีครูพิเศษบ้างแต่ไม่มากนัก ครูคนหนึ่งอาจต้องเป็นทั้งผู้สอน และทำงานส่งเสริม รวมทั้งรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ ด้วย สถานศึกษาประเภทดังกล่าวสามารถเลือกใช้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รูปแบบนี้ โดยการเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉพาะข้อที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัดในกลุ่มสาระนั้นๆ ที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ เพื่อบูรณาการจัดทำแผนการเรียนรู้ และแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อนั้นๆ ด้วยในคราวเดียวกัน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก็ดำเนินการประเมินร่วมกับตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาคาดหวังว่าเมื่อได้ดำเนินการในภาพรวมแล้ว การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะครบทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ

สถานศึกษาร่วมกับครูผู้สอน ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐาน/ตัวชี้วัดเนื้อหาในกลุ่มสาระวิชา และพิจารณาเลือกคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ว่า มีข้อใดบ้างที่สอดคล้องกับธรรมชาติวิชาที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย ครูผู้สอนนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คัดเลือกไว้ไปบูรณาการกับตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดำเนินการพัฒนาและประเมินร่วมกัน ครูผู้สอนส่งผลการประเมินให้ครูวัดผลเพื่อสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น หรือครบชั้นพอดี แต่ครูคนหนึ่งต้องทำหลายหน้าที่ อีกทั้งความพร้อมของทรัพยากรด้านอื่นๆ มีน้อย ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชน อันได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ซึ่งจะทำให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้น การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ตามรูปแบบนี้ ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคน ทุกประการ โดยดำเนินการดังนี้

1. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาซึ่งรับผิดชอบการสอนมากกว่าหนึ่งชั้นหรือหนึ่งกลุ่มสาระ ใช้การบูรณาการทุกกลุ่มสาระและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เข้าด้วยกัน ร่วมกันพัฒนาและประเมิน โดยอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านร่วมประเมินด้วย ทั้งนี้ กรณีที่มีนักเรียนบางคนไม่ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อใด ครูร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนาจนกระทั่งทั้งสองฝ่าย มีความเห็นตรงกันว่านักเรียนมีคุณสมบัติตามเกณฑ์แล้วจึงให้ผ่านการประเมิน

2. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาร่วมกันสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่ออนุมัติต่อไปแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น สถานศึกษาสามารถนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดขึ้น รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาอาจกำหนดขึ้นเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา สภาพปัญหาความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชน มาพัฒนาผู้เรียนตลอดปีการศึกษา ทั้งนี้ ครูผู้สอนสามารถดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ ดังนี้

1. ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด ทั้ง 8 ประการ มาศึกษานิยาม / ตัวชี้วัด / พฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อพิจารณาว่าพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดครอบคลุมตัวชี้วัดและนิยามของคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนหรือไม่ ซึ่งผู้สอนอาจเพิ่มเติม หรือปรับได้ตามความ

2. วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ เมื่อทำความเข้าใจกับนิยามตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้แล้ว ครูผู้สอนควรวิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อให้เห็นพฤติกรรมที่จะสามารถวัดและประเมินได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือวัด เครื่องมือวัดและประเมินที่นิยมใช้ในสถานศึกษาเนื่องจากใช้ได้ง่ายและสะดวก ได้แก่

แบบสังเกต (observation)

แบบสัมภาษณ์ (interview)

แบบตรวจสอบรายการ (check list)

แบบมาตราประมาณค่า (rating scale)

แบบวัดสถานการณ์ (situation)

แบบบันทึกพฤติกรรม (anecdotal records)

แบบรายงานพฤติกรรมตนเอง (self report)

ในการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ควรใช้เครื่องมือและวิธีการวัดที่หลากหลาย ข้อมูลจึงจะน่าเชื่อถือ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเลือกเครื่องมือวัดและประเมินให้เหมาะสมกับพฤติกรรมบ่งชี้/พฤติกรรมสำคัญว่าควรจะใช้เครื่องมือชนิดใด

4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมิน ถ้าต้องการสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ ครูผู้สอนอาจนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของพฤติกรรมที่จะประเมินกับตัวชี้วัด และความถูกต้อง ในการใช้ภาษา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง I.O.C (Index Objective Concurrent)

ในการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญต้องไม่น้อยกว่า 3 คน ขึ้นไป เมื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ถ้าได้คะแนนเฉลี่ย 0.6 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้ เมื่อตรวจทาน แก้ไขการพิมพ์ การใช้ภาษา และข้อความให้ถูกต้องแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียน เพื่อจะดูว่าภาษาที่ใช้เหมาะสมกับระดับอายุของนักเรียนหรือไม่ มีความเชื่อถือได้หรือไม่ แล้ววิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวัดเป็นรายข้อ/ทั้งฉบับเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับ หลังจากนั้นจึงจัดทำต้นฉบับเพื่อนำไปใช้

5. การออกแบบการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เมื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมิน และวิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือแล้วครูผู้สอนสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ดังนี้

กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ / ตัวชี้วัด / พฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน

1. วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน
2. เลือกใช้วิธีการ เครื่องมือให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะ

ประเมิน

3. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (scoring rubrics)

6. การสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะ ควรคำนึงถึงการเขียนข้อความหรือรายการที่จะวัดว่ามีความชัดเจน และเป็นพฤติกรรม/รายการที่ครอบคลุมตัวชี้วัด โดยให้พิจารณาพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้แล้วในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ถ้าเป็นข้อความที่แสดงพฤติกรรมสำคัญและยังไม่สามารถประเมินได้

ครูผู้สอนต้องวิเคราะห์เป็นพฤติกรรมสำคัญย่อยๆ เช่น คุณลักษณะการมีวินัย พฤติกรรมบ่งชี้มี 2 ข้อ คือ

1. ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม
2. ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และรับผิดชอบในการทำงานเมื่อพิจารณาจากตัวบ่งชี้จะพบว่า บางพฤติกรรมไม่สามารถดูรายละเอียดและประเมินได้ ดังนั้น จะต้องวิเคราะห์พฤติกรรมดังกล่าวให้เป็นพฤติกรรมที่สังเกตและวัดได้ ดังนี้
 1. จัดเก็บสิ่งของเป็นที่เป็นทาง
 2. แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน
 3. มีมารยาทในการเข้าประชุม
 4. เข้าแถวซื้ออาหารตามลำดับ
 5. ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้
 6. ทำกิจวัตรของตนตามเวลา
 7. ไปโรงเรียนทันเวลา
 8. เมื่อถึงชั่วโมงเรียน เข้าเรียนตามเวลา
 9. ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด
 10. เข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย

เมื่อกำหนดข้อความหรือรายการที่จะวัดแล้วก็สามารถนำไปไว้ในเครื่องมือประเมินได้

7. การสร้างเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน เหมาะสม เพราะเกณฑ์การประเมินเป็นแนวทางในการให้คะแนนที่ประกอบด้วยเกณฑ์ด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ประเมินค่าผลการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน เกณฑ์เหล่านี้ คือสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนควรประพฤติจนกลายเป็นลักษณะนิสัยได้ เกณฑ์การประเมินมี 2 ลักษณะ คือ

1. เกณฑ์การประเมินแบบภาพรวม (holistic rubrics) คือแนวทางการให้คะแนนโดยพิจารณาจากภาพรวมการปฏิบัติ โดยจะมีคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในแต่ละระดับได้อย่างชัดเจน เช่น มีวินัย

ระดับ 3 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน ปฏิบัติกิจกรรม หรือทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จ ทันเวลาได้ด้วยตนเอง

ระดับ 2 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียนโดยต้องมีการเตือนเป็นบางครั้ง

ระดับ 1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียน โดยต้องมีการเตือนเป็นส่วนใหญ่

2. เกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น (analytic rubrics) คือแนวทางการให้คะแนน โดยพิจารณาแต่ละส่วนของการปฏิบัติ ซึ่งแต่ละส่วนจะต้องกำหนดคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในส่วนนั้น ๆ ไว้อย่างชัดเจน

แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

องค์ประกอบสำคัญในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ก็คือ อิด (id) อีโก้ (ego) และ ซุปเปอร์อีโก้ (superego) id เป็นแหล่งพลังงานทางจิตเบื้องต้น และเป็นที่ตั้งแห่งสัญชาตญาณ มันตั้งอยู่ในโลกภายในซึ่งมีอยู่ก่อนที่เราจะมีประสบการณ์กับโลกภายนอก มันเป็นความต้องการเพื่อแสวงหาตนเอง จะเรียกว่ากิเลสตัณหาก็ได้ หรือจะเรียกว่าสันดานดิบที่มีความปรารถนารุนแรงทุกอย่างปราศจากการกลั่นกรอง ที่กล่าวนี้เป็นระยะแรก ต่อมาก็มี ego(อีโก้) เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของ id (อิด) ego อาศัยหลักแห่งความจริง คือสิ่งที่ปรากฏอยู่อย่างแท้จริง ไม่ใช่ใฝ่ฝันอย่างลม ๆ แล้ง ๆ ทำให้มีความยั้งคิด ต้องใช้สมอง หาเหตุผลหรือการกำหนดรู้ ตอนนี้เริ่มมีการเรียนรู้พัฒนาขึ้นมา การเรียนรู้ทำให้คนฉลาด สามารถเป็นนายเหนือความอยากอันเกิดแต่ id การเรียนรู้อาศัยการรับรู้ ความจำ ความคิด และส่งเสริมให้ ego เข้มแข็ง ซุปเปอร์อีโก้ (superego) เป็นลักษณะที่สาม เป็นหลักแห่งอุดมคติและศีลธรรมจรรยา เราทราบแล้วว่า id อาศัยหลักแห่งความสำราญ ego อาศัยหลักแห่งความจริง ส่วน superego นั้นอยู่เหนือหลักแห่งความเป็นจริงไปอีก เป็นเรื่องของการประพฤติความดีที่สังคมยอมรับและละเว้นสิ่งเลวที่สังคมไม่ยอมรับ superego แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. Ego – ideal คือ อุดมคติ เป็นแนวคิดของผู้ใหญ่ในสังคมที่สอนไว้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรอะไรเป็นสิ่งไม่ควร และเมื่อประพฤติตามแล้ว จะเป็นที่ยอมรับชมชอบของผู้ใหญ่ในสังคม

2. Conscience คือ มโนธรรม ได้แก่ความรู้สึกว่าอะไรดี ควรทำ อะไรชั่ว ควรละเว้น ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาจากการที่เคยกระทำผิดอยู่ในใจ เช่น ผู้ใหญ่สอนให้เกลียดชังความสกปรก ถ้าเราไปนิยมก็จะได้รับโทษ เราจึงเว้นเสีย บุคคลในระดับนี้จะเคร่งต่อหลักศีลธรรมเป็นอันมาก เป็นส่วนสำคัญที่ป้องกันการกระทำผิด

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า กฎเกณฑ์ของสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายกระบวนการเรียนรู้ โดยหลักการเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากปรากฏการณ์ของสังคม

สกินเนอร์ (Skinner.1971 อ้างในล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) มีความเชื่อว่า แรงจูงใจที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมมีรากฐานมาจากการต้องการรางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม พัฒนาการจริยธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่สังคมยึดถือ บรรทัดฐานหรือเกณฑ์ปกติของจริยธรรมพื้นฐานเกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะเหตุของกฎเกณฑ์วัฒนธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขภายนอก สังคมแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับรางวัลและการลงโทษอันเป็นผลมาจากตัวแทนที่มีอยู่ของสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับ รอตเตอร์ (Rotter.1954 อ้างจาก Aiken.1989) ที่ว่า การเสริมแรงเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติหรือการกระทำ และพฤติกรรมของมนุษย์ได้รับการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมของสังคม

บันดูรา (Bandura. 1977 อ้างในล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542) เขามีความคิดว่า การเรียนรู้ทางสังคมเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observation) การเลียนแบบ (Imitation) และการเอาอย่างแบบ (Modeling) บันดูรา มีความคิดแตกต่างจาก กลุ่มสกินเนอร์ตรงที่เห็นว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีการเสริมแรง (Reinforcement) คือไม่จำเป็นต้องมีรางวัลและการลงโทษ ความสำคัญของการเรียนรู้ คือ กระบวนการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น หรือพิจารณาการกระทำของผู้อื่นแล้วสังเกตผลกระทบที่ตามมา การตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กฎเกณฑ์การตัดสินใจนี้เกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

หลายคนมองว่าจริยธรรมของเด็กเกิดจากการเลียนแบบหรือเอาอย่างแบบ ดังนั้นตัวแบบจึงมีบทบาทสำคัญมาก ตัวแบบดีเด็กก็จะดี ตัวแบบเลวเด็กก็จะประพฤติเลว แต่โดยธรรมชาติ นั้นเด็กจะพยายามสังเกตตัวแบบในการกระทำอย่างหนึ่ง ถ้าตัวแบบได้รับความสนใจ ได้รับประโยชน์หรือความพอใจ ผู้สังเกตคือเด็กหรือคนอื่นก็ย่อมอยากได้รับความพอใจด้วยจึงยอมเลียนแบบตัวแบบนั้น ตัวแบบจึงมีบทบาทสำคัญ ตัวแบบอาจจะเป็นพ่อแม่ คนในครอบครัว คนที่มีชื่อเสียง นักร้องนักกีฬา หรือแม้กระทั่งเพื่อนที่สนิทสนม ครูอาจารย์หรือดารา เป็นต้น ถ้าสังคมใดมีตัวแบบที่ดี คนในสังคมนั้นก็จะมีจริยธรรมดีด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไข (Conditional) และตัวแบบ (Modeling) เป็นสำคัญ

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget, 1932 อ้างในล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2542) มีความคิดว่าการพัฒนาทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความฉลาดหรือพัฒนาการทางสติปัญญา เขาศึกษาภาษาและความคิดเห็นของเด็ก เห็นว่าภาษาของเด็กแสดงความสามารถในการตัดสินใจโดยใช้วิจารณญาณ การหาเหตุผล การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโลก เกี่ยวกับสิ่งไรตัวตนและความคิดเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา (ประมวญ ดิฉินสัน, 2524) โดยเฉพาะด้านจริยธรรมเขาศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอายุตั้งแต่ 5 ปีถึง 12 ปี เข้าใจว่ากฎเกณฑ์ของการถูกลงโทษ ความยุติธรรมและการกระทำที่เลวได้เพียงใด เพียเจต์ศึกษาเด็กจำนวนน้อย แต่อาศัยการสังเกตและการสัมภาษณ์อย่างละเอียดรอบคอบ ผลการศึกษาจึงสามารถอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรได้

เพียเจต์เสนอแนวความคิดการพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 2 ระยะ (Number – Winkler, 1994)

1. ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมจากคนอื่น (Heteronomous morality) ระยะนี้เป็นช่วงเด็กมีอายุก่อน 8 ปีโดยประมาณ เด็กชอบแสดงลักษณะเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ตายตัวผิดเป็นผิดหรือถ้าทำผิดต้องได้รับโทษ โดยไม่คำนึงถึงสาเหตุอื่นจริยธรรมของเด็กในช่วงนี้เป็นการแสดงความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ขึ้นนี้เด็กพิจารณาตัดสินความเลวของการกระทำ นั่นคือเด็กมองความเสียหายที่เกิดขึ้นมากโดยไม่คำนึงถึงแรงจูงใจในการกระทำ เด็กรับเอากฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่สั่งสอนมาว่าอะไรดี อะไรเลวอย่างแน่นแฟ้น และเอามาประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

2. ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมของตนเอง (Autonomous morality) เป็นระยะเด็กมีอายุประมาณ 9 – 12 ปี วัยนี้เด็กมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การตัดสินจริยธรรมของเด็กมีความคิดเป็นของตนเอง มีความยืดหยุ่น มีเหตุผลที่คำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาผลการกระทำด้วย เขาเชื่อว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกิดจากการตกลงกันของกลุ่มเพื่อนซึ่งการตกลงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและกระบวนการพัฒนาการทางสติปัญญา เขาเข้าใจเจตนาและแรงจูงใจของบุคคลอื่น เข้าใจเหตุผลมากกว่าหนึ่งอย่างในการพิจารณาว่าผิดหรือถูกจึงดูเจตนาและการกระทำ

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ระดับและขั้นของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโคลเบอร์ก ได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ (preconventional level) ลักษณะของพัฒนาการระดับนี้คือพฤติกรรมที่ถูกต้อนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎที่เป็นรูปธรรม ซึ่งกำหนดอำนาจและโทษไว้ด้วย หาก

ไม่มีข้อกำหนดแล้ว พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นก็คือ พฤติกรรมที่สนองความสนใจของตนเองหรือของคนอื่น พฤติกรรมที่ได้รับการพิจารณาว่าถูกต้องนั้น จะต้องเป็นพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงการลงโทษ การคล้อยตามอำนาจ การสนองความสนใจของตน และหรือเพื่อการเปลี่ยนแปลงความนิยมชมชอบบางอย่าง จะเห็นได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว มุมมองทางสังคมในด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น มักยึดมิติที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และหรือทางด้านกายภาพ และผลที่เกิดขึ้นจากกฎเกณฑ์และการประพฤติปฏิบัติเป็นหลัก

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์ (conventional level) ในระดับนี้พฤติกรรมที่ถือว่าถูกต้องนั้น จะต้องเป็นไปตามความคาดหวังที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าดี กล่าวคือ ต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามกฎ ความคาดหวังและบทบาทของสังคมจะต้องไม่ให้ถูกทำโทษหรือยึดความสนใจตัวเองเป็นหลัก อย่างเช่นระดับที่ 1 เพราะมีแรงจูงใจภายในที่จะปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง จึงมักได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเสมอ

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์หรือระดับหลักการ (postconventional level) ในระดับนี้พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นเป็นพฤติกรรมที่ยึดหลักทั่วไปและหลักสากลทางด้านมนุษยชน เป็นค่านิยมหรือกฎเกณฑ์ซึ่งสังคมและปัจเจกชนยอมรับผู้ให้เหตุผลทางจริยธรรมเชื่อว่าสมาชิกที่ดีของสังคม มีภาระที่จะต้องสนับสนุนสิทธิของสมาชิกทั้งหมด และจะต้องประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับค่านิยมทางศีลธรรม ขณะเดียวกันสังคมก็มีกฎเกณฑ์และกฎหมายตามความจำเป็นของสังคม ซึ่งสมาชิกของสังคมยอมรับ สมาชิกต้องเข้าใจและทราบจุดมุ่งหมายด้วย มิใช่เพียงแค่อำนาจในกฎเกณฑ์ อย่างในระดับที่ 2 เท่านั้น และต้องพร้อมที่จะคุ้มครองสิทธิและค่านิยมนั้น ๆ นอกจากนี้ แนวปฏิบัติของสังคมก็ควรจะยึดอยู่บนพื้นฐานทางจริยธรรม มิใช่ให้จริยธรรมทางสังคมมาจากแนวปฏิบัติของสังคม

ตาราง 1 แสดงระดับและขั้นตอนของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้น
ของโคลเบอร์ก

ลำดับ พัฒนาการ	ขั้น – ระดับ	สิ่งที่ถูกต้อง	เหตุผลในการ กระทำ	ทัศนะทางสังคม ของขั้นนี้
ระดับที่ 1 ขั้นที่ 1	ระดับก่อน กฎเกณฑ์ จริยธรรมจาก ภายนอก	หลีกเลี่ยงการ กระทำซึ่งจะถูกทำ โทษ การกระทำ เป็นเพียงการแสดง ความเชื่อฟังและ หลีกเลี่ยงการทำร้าย ร่างกายบุคคลหรือ ก่อความเสียหายแก่ ทรัพย์สิน	เพื่อหลีกเลี่ยงการ ถูกทำโทษและ หลีกเลี่ยงอำนาจ ของผู้ที่อยู่ใน สถานภาพ เหนือกว่า	ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ไม่สนใจความต้องการ ของผู้อื่น ไม่ตระหนักและ เข้าใจความแตกต่าง ระหว่างความสนใจของ ตนเองและของผู้อื่นไม่ สามารถเชื่อมโยงความ เห็นสองอย่างให้สัมพันธ์ กันได้ พิจารณาการ กระทำจากผลที่เห็นได้ ภายนอกสับสนระหว่าง ความเห็นของตนและผู้มี อำนาจเหนือกว่า
ขั้นที่ 2	ยึดตนเองเป็น หลักทำสิ่งใด ต้องได้ ประโยชน์ แลกเปลี่ยน ยึดการ แลกเปลี่ยน	จะทำดีก็ต่อเมื่อสิ่ง นั้นเป็นสิ่งที่ตน สนใจทำเพื่อสนอง ความสนใจของ ตนเอง ขอมให้ผู้อื่น ทำในสิ่งที่เขาสนใจ เช่นกัน สิ่งที่ต้องการ คือการได้ ผลตอบแทนอย่าง เท่าเทียมกัน	เพื่อสนองความ ต้องการของตน แต่ตระหนักว่า ผู้อื่นก็มีความ ต้องการเช่นกัน	ยึดตัวบุคคล ไม่ยึดหุ่น เข้าใจว่าผู้อื่นมีความ ต้องการ ความถูกต้อง มี ลักษณะสัมพันธ์

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ พัฒนาการ	ขั้น – ระดับ	สิ่งที่ถูกต้อง	เหตุผลในการ กระทำ	ทักษะทางสังคม ของขั้นนี้
ระดับที่ 2 ขั้นที่ 3	ระดับ กฎเกณฑ์ มี ความคาดหวัง ซึ่งกันและกัน มุ่ง ความสัมพันธ์ และการ ปรอง-ดอง กันระหว่าง บุคคล	คุณค่าต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความ คาดหวังของผู้ ใกล้ชิดหรือ ความเห็นของคน ทั่วไป จะต้อง กระทำตนให้ดูดี ในสายตาผู้อื่น เพื่อรักษา ความสัมพันธ์ เช่น ความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ ความนับถือ และ ความกตัญญู	ต้องการเป็นคนดี ตามทักษะของตน และของผู้อื่น ใส่ ใจในความเห็นของ ผู้อื่น เชื่อในการทำ ความดี มี ความเห็นยึดหยุ่น เป็นเหตุผล ยอมรับ ธรรมชาติของ จริยธรรม และ ความจริงที่ว่า จุดหมายปลายทาง ของจริยธรรมอยู่ที่ ตัวบุคคลและ จะต้องปฏิบัติให้ เป็นไปตามนั้น	ยึดความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล เข้าใจถึง การรู้สึกร่วมยึดข้อตกลง และความคาดหวังซึ่ง ต้องมาก่อนประโยชน์ ส่วนบุคคลสามารถ เชื่อมโยงความคิดเห็น ของคนเข้ากับกฎและ ระเบียบ เอาใจเขามาใส่ ใจเรา แต่ยังไม่สามารถ พิจารณาหลักการอย่าง เป็นระบบได้
ระดับที่ 2 ขั้นที่ 4	ระบบสังคม และความ รับผิดชอบชั่ว ดี	จะต้องทำตามที่ได้ตกลงไว้ จะต้องปฏิบัติตาม กฎหมาย ยกเว้น กรณีสุดวิสัยที่ไป ค้านกับบทบาท อื่นในสังคมความ ถูกต้องคือการทำ เพื่อสังคม กลุ่ม สถาบัน	เพื่อรักษาสถาบัน ของส่วนรวมไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ สถาบันล้ม “ถ้าทุก คนทำเช่นนี้จะเป็น อย่างไร” เพื่อรักษา ความศักดิ์สิทธิ์ใน สิ่งที่เขาเชื่อถือ	สามารถจำแนกความ แตกต่างระหว่างความ คิดเห็นของสังคมกับ ความคิดเห็นระหว่าง บุคคลยอมรับแนวความ คิดที่ให้มีการกำหนด บทบาทและกฎ เกณฑ์ เห็นว่าบุคคลมีความ สัมพันธ์กันในแง่ที่ต่างก็ มีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ พัฒนาการ	ขั้น – ระดับ	สิ่งที่ถูกต้อง	เหตุผลในการ กระทำ	ทักษะทางสังคม ของขั้นนี้
ระดับที่ 3 ขั้นที่ 5	ระดับเหนือ กฎเกณฑ์มี หลักการของ ตน เห็นว่า สังคมควรมี ข้อตกลงเพื่อ รักษา ประโยชน์ และสิทธิของ บุคคล	มีความเข้าใจว่าคนมี ค่านิยมและความเห็น หลายอย่างต่างกัน และ ถือว่าค่านิยมและ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ นั้น เป็นไปตามกลุ่มและควร จะได้รับการสนับสนุน ทั้งนี้เพื่อไม่ใช่ประโยชน์ ของคนเพียงส่วนหนึ่ง เพราะว่าเป็นสัญญา ประชาคมส่วนค่า นิยมและสิทธิที่ยังไปกว่า เรื่องของกลุ่ม เช่น ชีวิต และเสรีภาพจะ ต้อง ได้รับการสนับสนุนโดย ไม่ยึดเสียงส่วนใหญ่	การที่จะปฏิบัติ ตามกฎหมายก็ เพราะเป็นสัญญา ประชาคมที่ใช้เพื่อ พิทักษ์ทรัพย์สิน และสิทธิของทุก คนมีความผูกพัน กับข้อตกลง เข้าใจว่ากฎหมาย และหน้าที่จะมีไว้ เพื่อสิทธิ ประโยชน์ของทุก คน มีหลักว่า “ทำสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อ ส่วนมากที่สุด”	ก่อนเข้าสู่ระดับ สังคม บุคคล ต้อง ตระหนักในค่านิยม และสิทธิอย่างมี เหตุผล ก่อนที่จะยึด ความผูกพันและ สัญญาประชาคม ประสมประสานแต่ ไม่อคติ พิจารณาทั้ง ทักษะทางศีลธรรม และกฎหมาย บางครั้งพบว่า ศีลธรรมและ กฎหมายค้านกัน และพบว่าเป็นการ ยากที่จะประสม ประสานกัน
ระดับที่ 3 ขั้นที่ 6	หลัก จริยธรรม สากล	ปฏิบัติตามหลักทาง จริยธรรมที่ตนเลือกแล้ว เห็นว่ากติกาหรือข้อตกลง ในสังคมจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อ สอดคล้องกับหลักการ ดังกล่าว หลักการอันเป็น สากลนี้คือหลักแห่งความ ยุติธรรม เสมอภาค และ ความเคารพในศักดิ์ศรีของ บุคคลแต่ละคน		

จากพัฒนาการ 3 ระดับ โคลเบอร์กได้จำแนกพัฒนาการออกเป็นระดับละ 2 ขั้น ย่อย ๆ รวมเป็น 6 ขั้น ปัจจุบันนิยมใช้วัดเพียง 5 ขั้น ดัชนีที่ 6 สุตทำยออกเพราะการศึกษาให้กระจ่างชัดยังทำไม่ได้ดี จากการศึกษาหลายกลุ่มสังคมปรากฏให้เห็นชัดเพียง 5 ขั้นเท่านั้น (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2542) แต่ละขั้นมีการแสดงพัฒนาการดังนี้

ขั้นที่ 1 : ขั้นก่อนกฎเกณฑ์ จริยธรรมจากภายนอก

ขั้นนี้เรียกย่อ ๆ ว่า ขั้นหลักแห่งการลงโทษและการเชื่อฟัง ในขั้นนี้ เด็กจะเข้าใจว่าสิ่งที่ถูกหรือผิดอยู่ที่ผลที่จะตามมาในกายภาพ แทนที่จะเป็นผลทางจิตวิทยา หากทำอะไรแล้วถูกทำโทษ หรือเป็นอันตรายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินที่ดีก็ไมควรจะทำ ตรงกันข้าม การเคารพเชื่อฟังเป็นสิ่งที่มีความค่า การให้เหตุผลในขั้นนี้เด็กจะยึดตนเป็นหลัก ไม่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากความคิดของตน

ขั้นที่ 2 : ยึดตนเอง ยึดผลประโยชน์และการแลกเปลี่ยน

ขั้นนี้บางทีเรียกว่า ขั้นผลประโยชน์แบบสุขนิยม (อะไรที่ดีหมายถึงสิ่งที่นำมาซึ่งสิ่งของ บริการ อำนาจที่ตนต้องการ และสิ่งนั้นจะต้องเป็นประโยชน์และเป็นที่พอใจด้วย) สิ่งที่เห็นว่าถูกต้องคือ สิ่งที่สามารถสนองความต้องการของตนเองและคนอื่น เป็นจริยธรรมแบบตลาด ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ แต่ละคนจะทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของตน และคนอื่นก็ควรทำเช่นกัน ขั้นที่ 2 ก้าวหน้ากว่าขั้นที่ 1 ในแง่ที่ว่าเด็กสามารถพิจารณาการกระทำซึ่งสนองความต้องการของผู้อื่นและสามารถจำแนกสิ่งนี้กับผลทางกายภาพหรือผลการกระทำอีกต่างหาก

ขั้นที่ 3 : ความคาดหวัง ความสัมพันธ์ และการปรองดองซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล

ขั้นนี้อาจเรียกว่าขั้น การปรองดองระหว่างกันหรือขั้นเด็กดี การประพฤติในขั้นนี้หมายถึงการกระทำที่สอดคล้องกับความคาดหวัง และการยอมรับของผู้อื่น ดังนั้นนอกจากจะทำตามความต้องการของตนเองแล้ว ยังจะเป็นที่เชื่อถือของหมู่คณะด้วย จึงจะถือว่าถูกต้อง และถือว่าผลประโยชน์ของสังคมมีความสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะพิจารณาความคาดหวังของผู้อื่น การกระทำดี คือการกระทำที่พ่อแม่ ครู และกลุ่มเพื่อนพอใจหรือเห็นด้วย พัฒนาการในขั้นนี้เกิดขึ้นจากความสามารถในการมองเห็นของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม หากการกระทำดีในสายตาของบุคคลที่ใกล้ชิดนั้นผิดกฎหมาย เด็กจะเกิดความขัดแย้งซึ่งนำไปสู่การมีพัฒนาการในขั้นที่สูงกว่า

ขั้นที่ 4 : ระบบสังคมและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

ขั้นนี้อาจเรียกว่าขั้น “รักษากฎระเบียบ” หรือ “การรู้จักกฎระเบียบ” ในขั้นนี้พฤติกรรมที่ถูกต้องคือ การกระทำหน้าที่ของตนในสังคม และสนับสนุนระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในสังคม เป็น

การกระทำทั้งเพื่อให้กฎระเบียบคงอยู่ และเพื่อศักดิ์ศรีของตนเอง ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะเห็นความจำเป็นที่ต้องมีกติกา เพื่อที่จะใช้กติกานี้รักษาและป้องกันสิทธิของสมาชิกในสังคม เพื่อสังคมจะได้ไม่วุ่นวายหรือพบกับความวิบัติ เขาสามารถเข้าใจว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ที่จะต้องปฏิบัติตามกติกาของสังคม

ผู้ที่ใช้เหตุผลในขั้นที่ 4 จะยอมรับทัศนะทางกฎหมาย เพราะเห็นว่ากฎหมายสร้างโดยตัวแทนของสังคม แต่เมื่อเริ่มพัฒนาต่อไป เขาจะเริ่มเข้าใจว่ากฎหมายเป็นผลการกระทำของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น โคลเบอร์ก เรียกทัศนะนี้ว่าอยู่ขั้น 4B ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะมีคำถามเกี่ยวกับกฎระเบียบว่า สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ โดยมีข้อใดข้อหนึ่งในหลัก 3 ประการ คือ 1) ควรให้สิ่งที่ดีแก่คนทั่วไป 2) ควรมาจากกฎของคนส่วนใหญ่ 3) ควรมาจากกฎทางจริยธรรม ผู้มีพัฒนาการในขั้น 4 A และ 4B จะแตกต่างกันตรงที่กลุ่มแรกมุ่งที่การใช้กฎหมาย แต่กลุ่มหลังสนใจหลักการเบื้องหลังกฎระเบียบต่าง ๆ มากกว่า การที่เข้าใจถึงความไม่เป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นจากการใช้กฎหมาย จะช่วยให้บุคคลค้นหาหลักในการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การที่ตระหนักว่ากฎหมายเป็นอำนาจเด็ดขาดและจะใช้ได้ดีก็ต่อเมื่อเป็นข้อตกลงร่วมกัน และควรสะท้อนถึงหลักแห่งความยุติธรรม ความคิดดังกล่าว จะนำไปสู่พัฒนาการขั้นที่ 5

ขั้นที่ 5 : สัญญาประชาคม หรือสิทธิและผลประโยชน์ของบุคคล

ในขั้นที่ 5 นี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงนั้นจะต้องสนับสนุนสิทธิ ค่านิยมขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสัญญาประชาคม ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับกฎระเบียบและกฎหมายบางข้อของกลุ่มสังคม ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะยอมรับว่าในสังคมมีทั้งกฎระเบียบแบบสัมพัทธ์ (relative rules) กฎหมายและสิทธิ ตลอดจนค่านิยมที่ไม่ใช่แบบสัมพัทธ์นิยม กฎหมายของสังคมควรได้รับการคำนึงไว้ เพราะเป็นพื้นฐานของสัญญาประชาคม ขณะเดียวกันสิทธิและค่านิยมแบบสัมบูรณ์ (absolute) เช่น สิทธิต่อชีวิตและเสรีภาพจะต้องได้รับการคำนึงไว้ ไม่ว่าความคิดเห็นของสาธารณชนหรือเสียงส่วนใหญ่จะเห็นด้วยหรือไม่ ผู้ใช้เหตุผลในขั้นที่ 5 จะให้ความสำคัญต่อความเชื่อถือและความเคารพซึ่งกันและกันอย่างสูง เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิทั้งของตนเองและของผู้อื่น นอกจากนี้ขั้นนี้ยังยึดหลักการใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผล หรือมีความเชื่อที่ว่ากฎหมายและหน้าที่ที่บัญญัติไว้นั้นควรได้รับใช้คนส่วนใหญ่ ดังนั้นเราอาจคาดหวังผู้ให้เหตุผลในขั้นที่ 5 จะมองว่ากฎระเบียบด้านจริยธรรมและด้านกฎหมายมักจะขัดแย้งกัน และยากแก่การประนีประนอมกัน ผู้มีพัฒนาการในขั้นที่ 5 จะเข้าใจความจำเป็นของกฎหมายแต่ก็สามารถเข้าถึงหลักแห่งความยุติธรรมที่เหนือกว่ากฎหมายด้วย หลักสำหรับพัฒนาการในขั้นนี้คือ ทำในสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อส่วนมากที่สุด

การพัฒนาเข้าสู่ขั้นที่ 5 เป็นการพัฒนาจากขั้นระเบียบแบบแผนสู่ขั้นหลักการ สิ่งที่ต้องในทัศนะของผู้มีพัฒนาการในขั้นที่ 5 นี้ มิใช่เพราะว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมเนียมหรือระเบียบแบบแผนเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่มียอยู่แล้ว (ไม่ต้องหามา) เป็นสิทธิพิเศษของมนุษย์ทั่วไปที่เกิดมาและไม่ขึ้นต่อบทบาทและสถานะของบุคคลในสังคมด้วย

ขั้นที่ 6 : หลักจริยธรรมสากล

ขั้นที่ 6 ถือว่าเป็นขั้นเกิดจากการใช้วิจารณ์ญาณขั้นสูง ในทางทฤษฎีขั้นนี้ยังไม่เป็นที่ชัดเจนนัก ในปัจจุบันว่าขั้นที่ 6 นั้นเป็นขั้นที่สูงกว่าขั้นที่ 5 อย่างชัดเจนหรือเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งของกลุ่มที่ 5 สิ่งที่ต้องในทัศนะของผู้มีพัฒนาการในขั้นที่ 6 คือ การกระทำตามหลักการที่ตัวเองได้เลือก ซึ่งอาจจะเหมาะสมกับมนุษย์ทั้งหมดไม่ว่าเวลาใด กฎหมายหรือกฎระเบียบแบบแผนใดที่สร้างขึ้นตามหลักการดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามการที่จะยอมรับหลักการใด มิใช่เพียงเพราะว่าหลักการเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่เป็นเพราะว่าเป็นสิ่งที่มาก่อนสังคม และได้มาจากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งเป็นเรื่องราวของความเท่าเทียมกันเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์ และการสงวนไว้ซึ่งการให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีของบุคคล ดังนั้นผู้ใช้เหตุผลในขั้นที่ 6 จะไม่ยอมให้ใช้ความเป็นมนุษย์เป็นสื่อไปสู่ความยุติธรรม มนุษย์จะต้องได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีอยู่ในตัวอยู่แล้ว

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้จะมุ่งพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงานและรักความเป็นไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีการให้เหตุผลทางจริยธรรมตามพัฒนาการของโคลเบอร์ก โดยยึดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เป็นหลักในการพัฒนา

เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจทางจริยธรรม

ในการสร้างเครื่องมือสอบวัดทางจริยธรรมนั้นมีสถานการณ์หรือข้อคำถามให้เขาตอบ และมีคำตอบออกมาแล้ว จะต้องนำมาพิจารณาว่า การตอบนั้นควรให้คะแนนเท่าไร อาศัยเหตุผลใด จึงให้คะแนนเท่านั้น การให้คะแนนหรือการพิจารณาเหตุผลในการตอบแต่ละคำถาม จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การพิจารณาโดยยึดความคิดตนเองเป็นแบบอัตโนมัติเกินไป อาจขาดความเชื่อถือได้จึงจำเป็นต้องยึดหลักทางศาสนา ปรัชญา หรือทฤษฎีทางจริยธรรมต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการให้คะแนน โดยทั่วไปแล้วคนที่มีจริยธรรมสูงควรได้คะแนนมาก คนที่มีจริยธรรมต่ำควรได้คะแนนน้อย จึงจะมีความเที่ยงตรง

เกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนนจึงควรยึดหลักต่อไปนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2542)

1. **เกณฑ์การแบ่งบุคคล 4 จำพวกตามแนวพระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก**
 จริยศาสตร์ระดับ โลกุตตรได้ศึกษาเรื่องในบุคคล 4 พวก ตามนัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ใน
 นลวาทสูตรบุคคลทั้ง 4 พวกคือ

พวกที่ 1 ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน และไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

พวกที่ 2 ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน แต่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

พวกที่ 3 ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

พวกที่ 4 ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน และปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

พระองค์ทรงอธิบายต่อไปว่า คนพวกที่ 1 คำน้อยที่สุด คนพวกที่ 4 คำนอกที่สุด ส่วน
 ระหว่างคนพวกที่ 2 กับคนพวกที่ 3 นั้น คนพวกที่ 3 ดีกว่าคนพวกที่ 2 นั่นคือ คน
 พวกที่ 4 คำนอกที่สุด รองลงมาเป็นคนพวกที่ 3, 2, และ 1 ตามลำดับ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายความหมายและประเภทของประโยชน์ไว้มากมาย แต่ไม่มี
 ความหมายที่เกี่ยวกับประโยชน์ทางกายเลย เป็นประโยชน์ทางใจทั้งนั้น พระพุทธเจ้าทรงอธิบาย
 ต่อไปว่า ผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หมายถึง คนที่ปฏิบัติเพื่อกำจัด
 โลก โกรธ หลงด้วยตนเอง แต่ไม่ชักชวนให้ผู้อื่นกำจัด ส่วนคนที่ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนแต่
 ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หมายถึง คนที่ไม่ปฏิบัติเพื่อกำจัดโลก โกรธ หลงด้วยตนเองแต่ชักชวน
 ให้คนอื่นกำจัด จึงอาจสรุปบุคคลเป็น 4 จำพวกได้ดังนี้

คนพวกที่ 1 ไม่กำจัดกิเลสตน และไม่ช่วยกำจัดกิเลสผู้อื่น

คนพวกที่ 2 ไม่กำจัดกิเลสตน แต่ช่วยกำจัดกิเลสผู้อื่น

คนพวกที่ 3 กำจัดกิเลสตน แต่ไม่ช่วยกำจัดกิเลสผู้อื่น

คนพวกที่ 4 กำจัดกิเลสตน และช่วยกำจัดกิเลสผู้อื่น

หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า

คนพวกที่ 1 ตัวเองประพฤติปฏิบัติไม่ดี และไม่ช่วยคนอื่นให้ประพฤติปฏิบัติดี

คนพวกที่ 2 ตัวเองประพฤติปฏิบัติไม่ดี แต่ช่วยคนอื่นให้ประพฤติปฏิบัติดี

คนพวกที่ 3 ตัวเองประพฤติปฏิบัติดี แต่ไม่ช่วยคนอื่นให้ประพฤติปฏิบัติดี

คนพวกที่ 4 ตัวเองประพฤติปฏิบัติดี และช่วยคนอื่นให้ประพฤติปฏิบัติดี

2. **เกณฑ์จากการแบ่งการพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ จากทฤษฎี**

พัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ จะเห็นว่าแบ่งหลักการทางจริยธรรมเป็น 2 ระดับคือ ระยะเวลา
 ยึดหลักจริยธรรมจากผู้อื่น และระดับเด็กยึดหลักจริยธรรมของตนเอง ถ้าอาศัยทฤษฎีเพียเจต์มา
 พิจารณาผลการตอบ ก็สามารที่จะให้คะแนนเพียง 2 ระดับ เท่านั้น

ระดับคะแนนต่ำ เมื่อผู้ตอบให้เหตุผลการตอบโดยยึดปริมาณการกระทำเป็นสำคัญ ไม่ได้ให้เหตุผลทางเจตนาของผู้กระทำ

ระดับคะแนนสูง เมื่อผู้ตอบให้เหตุผลคำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาผลการกระทำว่ามีเจตนาด้วยหรือไม่

3. เกณฑ์จากการแบ่งการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต มีการแบ่งขั้นการแสดงผลทางจริยธรรมเป็น 6 ขั้นตอน แบ่งใหญ่เป็น 3 ระดับ ดังนั้นถ้าผู้สร้างเครื่องมือวัดจริยธรรมยึดผลหลักการตอบตามแนวทฤษฎีนี้ จะต้องคำนึงถึงการให้คะแนนไว้ 2 แบบคือ แบบคะแนนต่างกัน 3 ระดับกับคะแนนต่างกันอย่างมากที่สุด 6 ขั้น

ใน 6 ขั้นนั้น คะแนนน้อยเริ่มจากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 6 คะแนนมากที่สุด โดยพิจารณาเหตุผลในการตัดสินใจใช้จริยธรรมได้ดังนี้

1. ดีหรือเลวเป็นผลมาจากการกลัวถูกลงโทษหรือการให้รางวัล
2. ดีหรือเลวเพราะเขาช่วยเรา เราช่วยเขาไม่มีความจงรักภักดีหรือชื่อเสียง
3. ดีหรือเลวขึ้นอยู่กับกลุ่มปฏิบัติ ทำให้กลุ่มชอบพอ
4. ดีหรือเลวขึ้นอยู่กับการทำตามหน้าที่ กฎหมายและหลักศาสนา
5. ดีหรือเลวมองการทำตามสัญญาประชาคมเห็นประโยชน์สังคมเป็นใหญ่
6. ดีหรือเลวขึ้นอยู่กับมโนธรรมของตน ทำตามอุดมการณ์สากล

ถ้าจะปรับเป็น 3 ระดับ อาจกล่าวได้ดังนี้

1. เป็นการกระทำเพื่อให้ตนเองพอใจ
2. เป็นการกระทำเพื่อให้สังคมได้ประโยชน์
3. เป็นการกระทำเพื่ออุทิศตนตามอุดมการณ์สากล

4. เกณฑ์การแบ่งจริยธรรมตามแนวของบรอนเฟนเบรนเนอร์ ตามแนวของบรอนเฟนเบรนเนอร์ แบ่งลักษณะจริยธรรม 5 ลักษณะ

1. เป็นการกระทำเพื่อความพอใจของตน โดยไม่คำนึงถึงคนอื่น
2. เป็นการกระทำตามคำสั่งของผู้อื่น เช่น พ่อแม่หรือผู้ใหญ่
3. เป็นการกระทำตามแนวทางของเพื่อนสนิท
4. เป็นการกระทำตามเป้าหมายของกลุ่มหรือสังคม
5. เป็นการกระทำตามจุดหมายของเหตุผลหรือหลักการ

5. เกณฑ์ระดับจริยธรรมตามแนวคณะกรรมการโครงการศึกษาจริยธรรมไทย เกณฑ์นี้แบ่งระดับ จริยธรรมออกเป็น 4 ระดับ (การศึกษาและพัฒนาจริยธรรมไทย, 2524)

1. ทำความดีเพื่อประโยชน์บางประการของตนเองเป็นใหญ่
2. ทำความดีเพื่อผู้อื่นในวงแคบได้รับผลประโยชน์ เช่น เพื่อญาติ พี่น้อง เพื่อน

สนิท

3. ทำเพื่อความดีเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม เช่น ชุมชน ประเทศชาติ
4. ทำความดีเพื่อความดีและเพื่ออุดมการณ์อันเป็นสากล

6. เกณฑ์จากหน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู จากการวิจัยจริยธรรมของ

อาจารย์และนักศึกษาสังกัดสถานศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางจริยธรรมได้สรุปเกณฑ์ในการสร้างเครื่องมือวัดทางจริยธรรม 3 ประการ เกณฑ์ 3 ประการนี้กำหนดไว้ในการพิจารณาเหตุผลจริยธรรมของตัวเลือกจากสถานการณ์ เกณฑ์ดังกล่าวมีดังนี้

1. เป็นพฤติกรรมที่กระทำให้ตน บุคคลอื่นและ/หรือสังคมเดือดร้อน
2. เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำความชั่ว ไม่กระทำให้ตน บุคคลอื่นและ/หรือสังคม

เดือดร้อน

3. เป็นพฤติกรรมทำความดี กระทำเพื่อประโยชน์ให้ตน บุคคลอื่นและ/หรือสังคม

7. เกณฑ์การผสมผสานหลักการแสดงการกระทำความดี เกณฑ์นี้เกิดจากการ

สังเคราะห์หลักการทำความดี ว่าการแสดงการกระทำแบบใดจึงน่าจะเป็นระดับความดีที่แตกต่างกัน นั่นคือเริ่มจากความดีขั้นน้อยขึ้นไปถึงความดีขั้นมาก เพื่อให้การพิจารณาง่าย ขอแบ่งเป็น 3 ลักษณะ

1. การแสดงเหตุผลการกระทำ เพื่อเอาตนเองเป็นหลักประจำ
2. การแสดงเหตุผลการกระทำ เพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกัน
3. การแสดงเหตุผลการกระทำ เพื่อสังคมหรือคนอื่นทั่วไปโดยไม่หวัง

ผลตอบแทน

เกณฑ์ที่นำมากล่าวในที่นี้ เป็นเพียงแนวทางการปฏิบัติเท่านั้น เป็นการกำหนดระดับของความดี จะเรียงจากความดีน้อยไปสู่ความดีสูงสุด ในการสร้างเครื่องมือวัดผลจริง ๆ อาจวัดจริยธรรมเดียวหรืออาจวัดจริยธรรมรวมก็ได้ การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนจึงควรศึกษาให้มากกว่าจะให้คะแนนผลการตอบหรือการแสดงเหตุผลนั้นอย่างไร เครื่องมือวัดจริยธรรมมักจะสร้างสถานการณ์ให้ผู้อ่านพิจารณา เมื่ออ่านแล้วสมมติตัวเองเป็นตัวละครในนั้น ถ้าพบสถานการณ์แบบนั้น จะทำอย่างไร การตอบอาจเขียนตอบ หรือพูดตอบออกมา แล้วผู้ออกข้อสอบนำมาพิจารณาว่าผู้ตอบมีจริยธรรมระดับใด แบบนี้ต้องจัดกลุ่มของการตอบให้ดี แล้วมาแปลความหมายพิจารณาว่าอยู่กับจริยธรรมหรือการกระทำความดีกลุ่มไหน

ในกรณีเขียนข้อสอบมีคำตอบเป็นตัวเลือก แต่ละตัวเลือกต้องเขียนให้สอดคล้องกับระดับจริยธรรมหรือระดับความดีนั้น จะเขียนเป็นกี่ตัวเลือกก็ได้แล้วแต่ความต้องการ เรียกว่าตั้งแต่ 2 ตัวเลือก จนกระทั่ง 6 ตัวเลือก แต่จะอาศัยเกณฑ์ใดมาพิจารณาควรกำหนดไว้ในแบบทดสอบให้ชัดเจนด้วย ในที่นี้หมายถึงการอธิบายวิธีการให้คะแนนในกลุ่มมือของแบบทดสอบ

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเป็นแบบสถานการณ์ชนิดเลือก ตอบ 5 ตัวเลือก โดยอาศัยเกณฑ์การแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เริ่มแรกการจัดลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กมีการจัดลำดับ 6 ขั้น ปัจจุบันนิยมใช้วัดเพียง 5 ขั้น ตัดขั้นที่ 6 สุดท้ายออกเพราะการศึกษาให้กระจ่างชัดยังทำได้ไม่ดี(Colby al. 1983 อ้างในล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2542) จากการศึกษาหลายกลุ่มสังคมปรากฏให้เห็นชัดเพียง 5 ขั้นตอนเท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคำตอบเป็นตัวเลือก 5 ตัวเลือก จากลำดับขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ขั้นที่ 1 – 5

การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการสร้างแบบทดสอบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ มีรูปแบบของวิธีการวัดหลายแบบ นิยมใช้แบบสถานการณ์สมมุติ กล่าวคือ สร้างเรื่องสมมุติให้กลุ่มตัวอย่างอ่าน แล้วตอบคำถามที่กำหนดให้ทำ เขียน ไชยสร (2526, หน้า 70) ภัทธา นิคมานนท์ (2540, หน้า 168) ได้เสนอการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1. กำหนดความหมาย หรือให้นิยามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่จะสร้างเครื่องมือวัด เพื่อใช้เป็นกรอบหรือขอบข่ายของขั้นต่อไป
2. คิดหาพฤติกรรมการแสดงออก โดยยึดความหมายที่กำหนด และควรครอบคลุมคำหลัก (Key - words) ที่ปรากฏในนิยามนั้น ๆ ด้วย ซึ่งเรียกว่าพฤติกรรมบ่งชี้ หรือพฤติกรรมที่แสดงออก
3. เขียนข้อความซึ่งแสดงถึงลักษณะของการแสดงออกของผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นๆ โดยการนำเอาพฤติกรรมการแสดงออกไปสัมพันธ์กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน พฤติกรรมหนึ่ง ๆ อาจจะอยู่ในหลายสถานการณ์ก็ได้ ตามความเหมาะสม
4. นำข้อความที่เขียน ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 20 คน ยิ่งมากเท่าไรยิ่งเชื่อมั่นได้มาก แล้วนำมาทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ ข้อความที่นำมาใช้หรือแสดงว่าเป็นคุณลักษณะนั้นจริงควรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น ไม่ต่ำกว่า 95 %
5. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ หลังจากสร้างเครื่องมือวัดแล้วอาจต้องนำเครื่องมือ

ที่สร้างไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่ต้องการวัด เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ คุณลักษณะสำคัญของเครื่องมือที่ดี ได้แก่ ความเที่ยงตรง (Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) และอำนาจจำแนก (Discrimination)

บุญชม ศรีสะอาด (2540, หน้า 50) ได้เสนอวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบทดสอบ
2. ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ วิธีวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะวัดและเขียนนิยามความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว
4. เขียนข้อสอบตามนิยามในขั้นที่ 3
5. ให้ผู้เชี่ยวชาญในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านนั้นและทางการวัดผลพิจารณาว่า แต่ละข้อวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ นำข้อที่ผ่านเกณฑ์การพิจารณามาพิมพ์เป็นแบบทดสอบ
6. ทดลองสอบครั้งที่ 1
7. วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก คัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์
8. ทดลองสอบครั้งที่ 2
9. วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก คัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์
10. สอบครั้งที่ 3
11. วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก ความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรง และสร้างเกณฑ์ปกติ
12. จัดทำคู่มือการใช้แบบทดสอบและจัดพิมพ์แบบทดสอบเป็นรูปเล่ม

แบบทดสอบตามเชิงสถานการณ์

สมใจ ฤทธิสนธิ (2537, หน้า 93) เฝียน ไชยสร (2526, หน้า 63) และวันทนี ชูศิลป์ (2525, หน้า 216) ได้กล่าวว่า เป็นแบบทดสอบที่สร้างสถานการณ์จำลอง ซึ่งเป็นการเขียนแบบเหตุการณ์ในชีวิต เพื่อวัดพฤติกรรมตามสถานการณ์ที่ยกขึ้นมาให้ดูก่อน สถานการณ์นี้อาจเป็นรูปภาพหรือข้อความ ข้อความที่ยกมานั้นอาจเป็นร้อยแก้ว ร้อยกรองหรือบทความก็ได้ แล้วสร้างข้อคำถามโดยถามเป็นข้อ ๆ ไป ถ้าถามตรง ๆ คำตอบที่ได้ อาจจะมีการเสแสร้งไปในทางบวกหรือลบได้

รูปแบบของแบบสอบถามเชิงสถานการณ์ มีอยู่ 2 แบบ คือ

1. แบบตั้งสถานการณ์ โดยกำหนดหรือสมมุติสถานการณ์ขึ้นมาให้มีลักษณะคล้ายกับเหตุการณ์จริงในชีวิต แล้วให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์นั้น หรือเลือกคำตอบที่กำหนดไว้ให้ โดยยึดเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง
2. แบบเทียบคู่ คือ โดยกำหนดสถานการณ์หรือการกระทำเป็นคู่ ๆ แล้วให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วนประกอบของแบบสอบถามเชิงสถานการณ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สถานการณ์ เป็นเหตุการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจพบได้ในชีวิตประจำวันซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า ถ้าผู้ตอบประสบเหตุการณ์ในลักษณะนั้นแล้ว จะเกิดความรู้สึกหรือตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างไร

ส่วนที่ 2 คำถามที่ถาม จะถามความรู้สึก ความคิดเห็น หรือการตัดสินใจแก้ปัญหา เมื่อผู้ตอบประสบเหตุการณ์ที่กำหนดไว้ในส่วนที่เป็นสถานการณ์ ดังนั้นจึงมักใช้คำถามว่า ท่านจะทำอย่างไร ท่านรู้สึกอย่างไร ท่านจะตัดสินใจอย่างไร หรือท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ฯลฯ

ส่วนที่ 3 คำตอบ เป็นตัวเลือกที่กำหนดไว้ให้ผู้เลือกตอบ ลักษณะของตัวเลือกจึงเป็นการกระทำ ความรู้สึก ความคิดเห็น หรือการตัดสินใจแก้ปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อประสบกับสถานการณ์ที่กำหนดให้

วิธีการสร้างแบบสอบถามเชิงสถานการณ์

การสร้างแบบสอบถามเชิงสถานการณ์ มีวิธีการสร้างดังนี้

1. รวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่จะวัด โดยพิจารณาว่าจะต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจอาศัยวิธีการประมวลความคิดเห็นจากประสบการณ์ตรง กล่าวคือ ให้กลุ่มตัวอย่างหนึ่งระบุเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขาพบในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่จะวัด วิธีการนี้จะทำให้สามารถรวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้มากเพียงพอที่จะนำมาสร้างเป็นสถานการณ์ในข้อคำถาม ต่าง ๆ
2. นำเหตุการณ์ที่รวบรวมได้มาสร้างเป็นสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วนำมาสร้างเป็นคำถาม ถามผู้ตอบว่ารู้สึกอย่างไร หรือจะปฏิบัติอย่างไร
3. กำหนดจำนวนตัวเลือกกว่า ในข้อคำถามหนึ่ง ๆ จะใช้กี่ตัวเลือกโดยพิจารณาความเหมาะสมของคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่จะวัด ลักษณะของสถานการณ์ที่จะสร้างขึ้น และลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง
4. สร้างตัวเลือกให้สอดคล้องกับสถานการณ์และระดับของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ ซึ่งผู้สร้างอาจอาศัยวิธีการประมวลความคิดเห็นจากประสบการณ์ตรง

กล่าวคือ ให้กลุ่มตัวอย่างหนึ่งเขียนบอกความรู้สึกหรือบอกลักษณะการแก้ปัญหาที่คิดว่าตนเองจะต้องกระทำเมื่อประสบกับเหตุการณ์หรือข้อคำถามต่าง ๆ ที่กำหนดให้ จากนั้นจึงรวบรวมคำตอบที่ได้ มาเป็นแนวทางในการสร้างตัวเลือก

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว มากำหนดให้คะแนนตัวเลือกแต่ละข้อ โดยให้ตัวเลือกทั้งหมดมีคะแนนต่าง ๆ กันตามจำนวนตัวเลือก

ข้อควรคำนึง ในการเขียนคำถามในลักษณะสร้างสถานการณ์

1. ข้อความที่ยกมาเป็นสถานการณ์นั้น ต้องเป็นสถานการณ์ที่เรารู้ให้ผู้ตอบแสดงพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะที่จะวัด คือต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง
2. สถานการณ์นั้น ต้องเป็นสถานการณ์ใหม่ แต่ถ้าเป็นสถานการณ์เก่าต้องเปลี่ยนแปลงให้เป็นการวัดพฤติกรรมใหม่
3. พยายามกำหนดสถานการณ์ให้เป็นสถานการณ์ในสภาวะต่าง ๆ กัน และควรเป็นเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ เช่น บิดา มารดา ครู เพื่อน ฯลฯ
4. ตัวเลือกต้องเป็นความรู้สึก หรือเป็นการกระทำที่มุ่งแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้น ๆ ในลักษณะที่แตกต่างกัน และเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงคุณลักษณะที่จะวัดในระดับมากน้อยลดหลั่นกันไป
5. จำนวนตัวเลือกของข้อคำถามทุกข้อต้องเท่ากัน
6. การเรียงลำดับตัวเลือกตามระดับคะแนนควรเรียงสลับกันไป อย่าเรียงเป็นแบบเดียวกันตลอด
7. ภาษาที่ใช้ต้องกะทัดรัด ตรงจุด และต้องได้ใจความ อ่านเข้าใจง่าย
8. ควรมีข้อจำนวนมากพอที่จะจับแนวโน้มจากคำตอบได้ ซึ่งโดยปกติไม่ควรต่ำกว่า

10 ข้อ

เกณฑ์ปกติ

เกณฑ์ปกติ เป็นส่วนประกอบสำคัญของแบบทดสอบมาตรฐาน ใช้สำหรับตีความหมายคะแนนที่ได้จากการสอบ ทำให้ทราบระดับความสามารถของผู้ถูกทดสอบแต่ละคนได้ทันที โดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับคะแนนของคนอื่น ๆ ที่สอบพร้อมกัน เพราะการตีความหมายคะแนนใช้การอ้างเกณฑ์ปกติ การสร้างเกณฑ์ปกติจะทำได้เมื่อแบบทดสอบที่พัฒนามีสมบัติรายข้อและทั้งฉบับเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วนำแบบทดสอบดังกล่าวไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นจึงนำคะแนนผลการสอบมาสร้างเกณฑ์ปกติ เช่น คะแนนซิปกติ(normalized Z - score)

หรือคะแนนที่ปกติ (normalized T- score) เป็นต้น เพื่อใช้สำหรับตีความหมายคะแนนดิบที่ได้มาจากการสอบโดยแบบทดสอบมาตรฐานต่อไป (วารสารคณะศึกษาศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2544 – มกราคม 2545) เพื่อให้การแปลผลของคะแนนสอบที่ได้มีความถูกต้อง ชัดเจนควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญ ดังต่อไปนี้ (ค่าย เชิงฉิม)

1. เกณฑ์ปกตินั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา
2. ต้องเป็นเกณฑ์ปกติที่สร้างจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร
3. เกณฑ์ปกติที่ดีนั้นจะต้องทันสมัย
4. เกณฑ์ปกติที่ดีนั้นจะต้องมีรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพียงพอ

ประเภทของเกณฑ์ปกติ เกณฑ์ปกติสามารถแบ่งตามลักษณะของประชากรเป็น 3

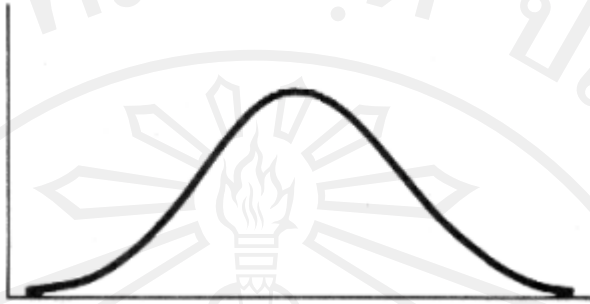
ประเภท ดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543 หน้า 315 - 316)

1. เกณฑ์ปกติระดับชาติ (National norms) เกณฑ์ปกติหรือคุณลักษณะปานกลางที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรที่มาจากทั้งประเทศ ต้องมีการกำหนดวัน เดือน ปี ของการสร้างไว้ด้วย เพื่อให้ทราบว่าเกณฑ์ปกตินั้นทันสมัยหรือไม่
2. เกณฑ์ปกติระดับท้องถิ่น (Local norms) เกณฑ์ปกติหรือคุณลักษณะปานกลางที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรที่มาจากประชากรท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง โดยอาจเป็นระดับจังหวัดหรืออำเภอ เพื่อประโยชน์ในการใช้เปรียบเทียบความสามารถในทางวิชาการของนักเรียนคนหนึ่งกับนักเรียนทั้งจังหวัดหรืออำเภอ ว่านักเรียนเก่งหรืออ่อนกว่านักเรียนคนอื่นมากน้อยเพียงใด จะได้หาแนวทางปรับปรุงแก้ไขได้ทัน
3. เกณฑ์ปกติของโรงเรียน (School norms) หมายถึง เกณฑ์ปกติที่ใช้ในการประเมินเปรียบนักเรียนแต่ละคนกับนักเรียนส่วนรวมของโรงเรียน และใช้ประเมินการพัฒนาของโรงเรียนได้ด้วย โดยดูจากการศึกษาแต่ละปีว่า เค้น หรือค้อยกว่าปีที่สร้างเกณฑ์ปกติที่สร้างเอาไว้

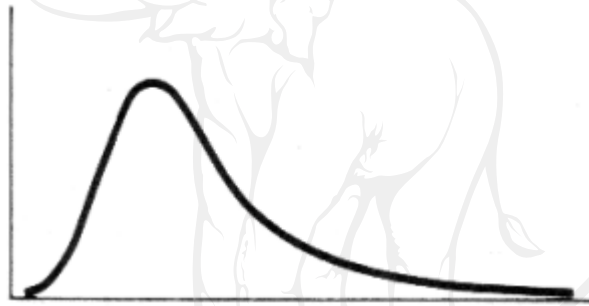
คะแนนที่ปกติ (Normalized T - Score)

เป็นคะแนนมาตรฐานเช่นเดียวกับคะแนนที่ แต่ที่ปกติจะมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ ซึ่งปกติคะแนนดิบที่เราได้นั้นมักจะไม่เป็นโค้งปกติถ้าหากเราแปลงเป็นคะแนนที่ โดยใช้สูตร $T = 10Z + 50$ การแจกแจงของคะแนนก็ยังเป็นรูปเดิม หรือรักษาค่าโครงของคะแนนดิบทุกประการ แต่ข้อเท็จจริงแล้ว การกระจายสติปัญญาของมนุษย์นั้น ควรจะเป็นโค้งปกติ แต่ที่ไม่เป็นเนื่องจากข้อสอบ หรือเครื่องมือวัดของเราคุณภาพไม่ดีพอ ดังนั้นจึงทำการปรับคะแนนให้เป็นโค้งปกติเสีย โดยการคิดเป็นคะแนนที่ปกติ (T - Score) โดยธรรมชาติ นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่า ถ้าจับเอาคนหลาย ๆ คนมาทดสอบสติปัญญาด้วยข้อสอบที่เป็นมาตรฐาน ความสามารถหรือสติปัญญาของมนุษย์จะมีการแจกแจงความถี่เป็นแบบโค้งปกติ ดังภาพที่ 1 นั่นคือ คนที่ทำข้อสอบได้คะแนน

สูงมาก ๆ และต่ำมาก ๆ จะมีเป็นจำนวนน้อย คนส่วนใหญ่จะทำข้อสอบได้คะแนนปานกลาง เมื่อนำความถี่ของแต่ละคะแนนมาพล็อตกราฟ จะได้เป็นเส้นโค้งรูประฆังคว่ำ หรือเส้นโค้งปกติ

แต่ในความเป็นจริงในเชิงปฏิบัติ ข้อสอบอาจเป็นข้อสอบที่ง่ายเกินไปหรือยากเกินไป ข้อสอบไม่สามารถจำแนกคนเก่ง หรือคนอ่อนได้ จะทำให้การแจกแจงความถี่ของคะแนนผู้เข้าสอบไม่เป็นโค้งปกติ อาจทำให้เส้นโค้งนั้นเบ้ขวา Positively Skewed กรณีนี้แสดงว่าข้อสอบยากไป

หรือทำให้เส้นโค้งแสดงการแจกแจงความถี่เบ้ไปทางซ้าย Negatively Skewed

การแปลงคะแนนดิบให้เป็นคะแนนที่ แบบนี้ เรียกว่า เป็นการแปลงเชิงเส้นตรง (linear transformation) ถ้าคะแนนดิบมีการแจกแจงความถี่เป็นเส้นโค้งที่มีลักษณะเบ้อย่างไร คะแนน Z และ คะแนน T ที่ได้ ก็จะเบ้ไปตามเช่นนั้นด้วย จึงแก้ปัญหานี้ในกรณีเช่นนี้ด้วยการใช้คะแนนที่ปกติ (Normalized T - score)

การแปลงคะแนนดิบเป็นคะแนนที่ปกติ หลังจากนำแบบทดสอบที่มีการพัฒนาคุณภาพรายข้อ และทั้งฉบับไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรแล้วจึงนำคะแนนผลทดสอบดังกล่าวมาสร้างเกณฑ์ปกติ ตามขั้นตอนดังนี้ (กนกทิพย์ พัฒนาพัวพันธ์, 2543, หน้า 119)

1. นำคะแนนผลการสอบ (X) มาเรียงลำดับจากน้อยไปมาก
2. นับความถี่ของคะแนน (f)
3. คำนวณความถี่แบบสะสมน้อยกว่า (cf)
4. คำนวณผลต่างของความถี่สะสมกับครึ่งหนึ่งของความถี่ $[cf - \frac{1}{2}(f)]$
5. ผลที่ได้จากขั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละหรือเปอร์เซ็นต์ $\frac{100}{N} [cf - \frac{1}{2}(f)] \%$
6. นำค่าร้อยละหรือเปอร์เซ็นต์ที่คำนวณได้จากข้อ 5 อ่านค่าคะแนนจากตาราง (normalized T score) เพื่อหาตำแหน่งคะแนนมาตรฐาน และแปลงค่าของเปอร์เซ็นต์ เป็นคะแนนมาตรฐานที่ปกติ ในกรณีที่ค่าไม่ตรงกันให้ใช้ค่าใกล้เคียงจะได้คะแนนที่ปกติ

การแปลความหมายคะแนนมาตรฐานที่ปกติ นิยมแปลความหมายของคะแนนให้อยู่ในรูปของเปอร์เซ็นต์ที่อยู่เหนือคนอื่น ดังตาราง 1 (ต่าย เชิญนิ และครุณ หาญตระกูล, 2542 หน้า 43)

ตาราง 2 ค่าเปอร์เซ็นต์ (Percentile) หรือค่าร้อยละที่อยู่เหนือผู้อื่น และคะแนนมาตรฐานที่ปกติ (normalized T- score)

ค่าเปอร์เซ็นต์หรือ ค่าร้อยละที่อยู่เหนือผู้อื่น	คะแนน Tปกติ	ค่าเปอร์เซ็นต์หรือ ค่าร้อยละที่อยู่เหนือผู้อื่น	คะแนน Tปกติ
0032	10	.048	17
.0048	11	.069	18
.07	12	.097	19
.011	13	.13	20
.016	14	.19	21
.023	15	.26	22
.034	16	.35	23

ตาราง 2 (ต่อ)

ค่าเปอร์เซ็นต์หรือ ค่าร้อยละที่อยู่เหนือผู้อื่น	คะแนน Tปกติ	ค่าเปอร์เซ็นต์หรือ ค่าร้อยละที่อยู่เหนือผู้อื่น	คะแนน Tปกติ
.47	24	50.00	50
.62	25	53.98	51
.82	26	57.93	52
1.07	27	61.79	53
1.39	28	65.54	54
1.79	29	69.15	55
2.28	30	72.57	56
2.87	31	75.80	57
3.59	32	78.81	58
4.46	33	81.59	59
5.48	34	84.13	60
6.68	35	86.43	61
8.08	36	88.49	62
9.68	37	90.32	63
11.51	38	91.92	64
13.75	39	93.32	65
15.87	40	92.52	66
18.41	41	95.54	67
21.19	42	96.41	68
24.20	43	97.13	69
27.43	44	97.72	70
30.85	45	98.21	71
34.46	46	98.61	72
38.21	47	98.93	73
42.07	48	99.18	74
46.02	49	99.38	75

ตาราง 2 (ต่อ)

ค่าเปอร์เซ็นต์หรือ ค่าร้อยละที่อยู่เหนือผู้อื่น	คะแนน Tปกติ	ค่าเปอร์เซ็นต์หรือ ค่าร้อยละที่อยู่เหนือผู้อื่น	คะแนน Tปกติ
99.53	76	99.966	84
99.65	77	99.977	85
99.74	78	99.984	86
99.81	79	99.987	87
99.865	80	99.9928	88
99.903	81	88 99.9952	89
99.931	82	99.9968	90
99.952	83		

การแปลค่าความหมายของคะแนนให้อยู่ในรูปของเปอร์เซ็นต์ หรือค่าร้อยละที่อยู่เหนือคนอื่นทำได้โดยการนำค่าคะแนนมาตรฐานที่ได้มาเปรียบเทียบกับค่าเปอร์เซ็นต์ หรือค่าร้อยละที่อยู่เหนือคนอื่นจะทำให้ทราบว่าตนเองมีความสามารถอยู่เหนือคนอื่นประมาณเท่าใด ยกตัวอย่าง ค.ช.ธนวิทย์ ได้คะแนนในการทำแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านอยู่อย่างพอเพียง เท่ากับ 70 คะแนน ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์ปกติ เด็กชายธนวิทย์ ได้คะแนนมาตรฐานที่ปกติเท่ากับ 77 คะแนน ดังนั้น เด็กชายธนวิทย์ มีความสามารถในการทำแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน อยู่เหนือคนอื่นประมาณร้อยละ 99.74

การประเมินผลคะแนนมาตรฐานที่ปกติ หมายถึงการประเมินคะแนนว่ามีคุณภาพสูงหรือต่ำเพียงใด ซึ่งเป็นการชี้ขาด หรือสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยสามารถพิจารณาจากเกณฑ์ ดังนี้ (ชวาล แพรัตกุล, 2520, หน้า 53)

1. คะแนนมาตรฐานที่ปกติที่ต่ำกว่า 35 แปลว่า ความสามารถอยู่ในระดับต่ำมาก
2. คะแนนมาตรฐานที่ปกติที่ตั้งแต่ 35 - 44 แปลว่า ความสามารถอยู่ในระดับต่ำ
3. คะแนนมาตรฐานที่ปกติที่ตั้งแต่ 45 - 54 แปลว่า ความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง

4. คะแนนมาตรฐานที่ปกติตั้งแต่ 55 – 64 แปลว่า ความสามารถอยู่ในระดับสูง
5. คะแนนมาตรฐานที่ปกติตั้งแต่ 65 ขึ้นไป แปลว่า ความสามารถอยู่ในระดับสูง

มาก

ประโยชน์ของเกณฑ์ปกติ ประโยชน์ของเกณฑ์ปกติมีความสำคัญ 3 ประการ (ครูบ้านนอกดอมคอม, พุทธจักยาน, 2553)

1. ใช้สำหรับแปลงคะแนนดิบ ให้เป็นหน่วยที่มีความหมายยิ่งขึ้นด้วยเหตุผลที่ว่า ตัวเลขคะแนนดิบที่ได้จากการสอบต่างๆ นั้น ยังมีหน่วยไม่เท่ากันเป็นคนละชนิด และยังแปลความหมายไม่ได้แน่ชัดว่าหมายถึงอะไรกันแน่ ดังนั้นในการวัดความสามารถใดๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับคะแนนของแต่ละวิชาเหล่านั้น ให้เป็นหน่วยเดียวกันเสียก่อน ดังเช่นเกณฑ์ปกตินี้ จึงจะสามารถนำมาเปรียบเทียบ และอธิบายความหมายของตัวเลขเหล่านั้นได้ชัดเจนและมีหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น คุณประโยชน์เหล่านี้เป็นผลพลอยได้จากการใช้เกณฑ์ปกตินี้ ก็ได้แก่การที่สามารถนำตัวเลขคะแนนเหล่านั้นมารวมหรือหารเฉลี่ยกันได้โดยตรงอย่างตัวเลขธรรมดา เช่น นักเรียนคนหนึ่งสอบวิชาวิทยาศาสตร์ฉบับเนื้อหาได้คะแนนที่ปกติ 55 วิทยาศาสตร์ทักษะได้คะแนนที่ปกติ 60 และวิทยาศาสตร์ฉบับทัศนคติได้คะแนนที่ปกติ 40 ดังนั้นคะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 ฉบับ ของนักเรียนคนนี้เท่ากับ 51.66 หรือเท่ากับคะแนนที่ปกติ เท่ากับ 52 ซึ่งอาจประเมินได้ว่าเขามีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับปานกลางหรือพอใช้ การที่เราสามารถนำคะแนนที่ปกติของวิชาต่างๆ มารวมกันได้โดยตรงนี้ก็เพราะเราได้แปลงคะแนนดิบของแต่ละวิชาเหล่านั้นด้วยเกณฑ์ปกติให้เป็นมาตราเดียวกันหมด จึงสามารถนำมาบวก ลบ คูณ หารกันได้อย่างถูกต้องทุกวิชา ซึ่งคุณสมบัติเช่นนี้คะแนนดิบเปอร์เซ็นต์ไม่มี

2. ใช้ในการประเมินผลการศึกษา กล่าวคือ เมื่อครู อาจารย์ ได้ทำการสอนนักเรียนไประยะหนึ่ง ก็คงอยากทราบถึงประสิทธิภาพในการสอนของตนและคุณภาพในการเรียนของนักเรียนว่ามีผลสัมฤทธิ์ระดับใด ก็สามารถกระทำได้โดยนำแบบทดสอบมาสอบวัด แล้วนำผลการสอบในแต่ละวิชา(ซึ่งอ่านจากเกณฑ์ปกติ) มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ก็จะทราบว่าผลการเรียนของนักเรียนในแต่ละวิชาอยู่ในระดับใด วิชาใดถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และวิชาใดยังไม่ถึงเกณฑ์ นอกจากนี้ก็สามารถเปรียบเทียบได้ว่า นักเรียนมีผลการเรียนในวิชาใดได้ดีกว่ากันด้วย แต่ทั้งนี้แบบทดสอบที่ใช้ในการสอบวัดจะต้องมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้สูง การประเมินผลนั้นจึงจะต้อง ตรงกับความเป็นจริง นี่ก็ประโยชน์ที่เด่นชัดของเกณฑ์ปกติ

3. ใช้ในการแนะแนว นักเรียนในแต่ละชั้น และในแต่ละห้อง ย่อมมีระดับความรู้ความสามารถแตกต่างกันไปเป็นรายบุคคล ครูอาจารย์ ผู้สอน ย่อมมีความปรารถนาที่จะชักจูง ส่งเสริม ให้นักเรียนแต่ละคนเรียนตามความถนัด ประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน

ต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องของการแนะนํานั้นเอง ซึ่งในการนี้ ย่อมต้องเริ่มด้วยการวินิจฉัยสมรรถภาพของนักเรียนแต่ละบุคคลก่อนว่า มีความเด่นด้อยในทางใด จึงจะสามารถให้คำแนะนำแก่เขาได้อย่างมีหลักเกณฑ์ ซึ่งการวินิจฉัยนี้ก็กระทำโดยเปรียบเทียบความสามารถของเขาในด้านต่างๆ เพื่อว่าเขามีความสามารถหรือมีสมรรถภาพด้านใดสูงที่สุด ซึ่งต้องอาศัยการพิจารณาจากคะแนนปกติของเขาแต่ละด้าน ซึ่งอ่านมาจากเกณฑ์ปกตินั้นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

เปรมจิต ชมชื่น (2535) ได้สร้างแบบวัดจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านความใฝ่รู้ ด้านความประหยัด ด้านความอดทน และด้านความยุติธรรม มีความเที่ยงตรงเชิงปรากฏโดยการพิจารณาตัดสินจากผู้เชี่ยวชาญ มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยวิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบ โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าถ่วงน้ำหนักตั้งแต่ .3 ขึ้นไป มีความเที่ยงตรงเชิงสภาพโดยวิเคราะห์โดยเทคนิคกลุ่มลักษณะประจักษ์ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูงมีค่าสูงกว่ากลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 4 ด้าน มีค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา ด้านความใฝ่รู้ เท่ากับ .7893 ด้านความประหยัด เท่ากับ .6232 ด้านความอดทน เท่ากับ .4823 และด้านความยุติธรรม เท่ากับ .4748

คมกฤษ ใจคำปัน (2544) ได้สร้างแบบวัดคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านความกตัญญูกตเวที การพึ่งตนเอง การรู้จักประมาณตน และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้คำถามเป็นแบบสถานการณ์ชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก แบบวัดคุณธรรมทั้ง 4 ด้าน หาอำนาจจำแนกด้วยการทดสอบค่าที และได้คัดเลือกเฉพาะข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขึ้นไปได้จำนวน 57 ข้อ แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าประกอบและคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีค่าถ่วงน้ำหนักตั้งแต่ .30 ขึ้นไป ในแต่ละคุณธรรมที่อยู่ในองค์ประกอบเดียวกันได้จำนวนทั้งสิ้น 39 ข้อ แยกเป็นด้านความกตัญญูกตเวที จำนวน 11 ข้อ ด้านการพึ่งตนเอง จำนวน 8 ข้อ ด้านการรู้จักประมาณตน จำนวน 8 ข้อ และด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จำนวน 12 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่แสดงถึงความเที่ยงตรงเชิงคล้อยตาม มีค่าตั้งแต่ .3572 ถึง .4796 ซึ่งทุกค่าที่ได้มีค่าสูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่แสดงถึงความเที่ยงตรงเชิงจำแนก ที่มีค่าตั้งแต่ .1706 ถึง .3395 แสดงให้เห็นว่าแบบวัดมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา มีค่าตั้งแต่ .4295 ถึง .7678 ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนที่ได้จากนักเรียนประเมินตนเอง กับคะแนนที่ได้จากการประเมินโดยเพื่อนสนิท และ

ผู้ปกครอง มีค่าตั้งแต่ .3623 ถึง .4769 ซึ่งทุกค่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุไร บุญทน (2545) ได้สร้างแบบวัดความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg เป็นชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 51 ข้อ พบว่า คะแนนของแบบวัดความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 124.419 และ 29.148 ตามลำดับ ค่าอำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ .302 ถึง .958 ค่าความแม่นยำตรงตามโครงสร้าง พบว่า กลุ่มที่รู้จักแล้วกับกลุ่มที่ไม่รู้จัก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าความเชื่อถือได้และความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดของแบบวัดความซื่อสัตย์เท่ากับ .983 และ 1.064 ตามลำดับ เกณฑ์ปกติคะแนนความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีช่วงคะแนน T ระหว่าง T_{17} ถึง T_{90}

สุทธิรักษ์ ไชยวุฒิ (2547) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์บางประการของผู้เรียนช่วงชั้น ที่ 2 ชนิดข้อความแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 4 ระดับ ที่ผ่านการหาคุณภาพได้แบบวัดที่ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความสามารถทำงานเป็นทีม ด้านความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น มีค่าความสอดคล้องหรือค่า IOC ตั้งแต่ 0.78 ถึง 1.00 อำนาจจำแนกรายข้อ โดยการทดสอบค่าที มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขึ้นไปความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ มีค่าถ่วงน้ำหนักเท่ากับ .38 ถึง .69 ความเชื่อมั่นของแบบวัดคุณลักษณะแต่ละด้านและทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .80, .84, .82, .80, .83 และ .95 ตามลำดับ

เอมอร สังเว (2547) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ แบ่งออกเป็น 10 ด้าน ได้แก่ ด้านปฏิบัติตนเป็นผู้มีระเบียบวินัย ด้านปฏิบัติตนเป็นผู้ประหยัดอดออม ด้านปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทย ด้านปฏิบัติตนตามหลักเบื้องต้นของศาสนา ด้านปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ด้านปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านปฏิบัติตนเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และด้านปฏิบัติตนในการรักษาความสะอาด ค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 2.28 ถึง 26.25 ความเชื่อมั่นรายด้าน ตั้งแต่ 0.72 ถึง 0.89 ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

นิภา วงษ์สุรภินันท์ (2548) ได้สร้างแบบวัดลักษณะใฝ่เรียนรู้อำนาจสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 แบบวัดมีลักษณะเป็นสถานการณ์ 3 ตัวเลือก ได้แบบวัดคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน ด้านเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ 10 ข้อ ด้านอยากรู้ อยากเห็น 5 ข้อ ด้านตั้งใจอย่างมีสติ 12 ข้อ ด้านกล้าคิดริเริ่ม 9 ข้อ ด้านเพียรพยายาม 11 ข้อ ด้านศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง 8 ข้อ ด้านมีเหตุผล 11 ข้อ รวม

ทั้งสิ้น 66 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.211 ถึง 0.562 ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัด ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบด้านเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ด้านอยากรู้อยากเห็น ด้านตั้งใจอย่างมีสติ ด้านกล้าคิดริเริ่ม ด้านเพียรพยายาม ด้านศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ด้านมีเหตุผล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.461 , 0.486, 0.437, 0.406, 0.456, 0.362 และ 0.452 ตามลำดับ ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด มีค่าความเชื่อมั่นแต่ละด้าน เป็น 0.806, 0.643, 0.846, 0.714 และ 0.843 ตามลำดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับมีค่า 0.917

รัตนสิมาพร ดาวเรือง (2549) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 9 ด้าน คือ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีระเบียบวินัย การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา การปฏิบัติตนเป็นผู้ประหยัดอดออม การปฏิบัติตนเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตนเป็นผู้สนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน การปฏิบัติตนเป็นผู้มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย การปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนเป็นผู้มีความรับผิดชอบ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีสุขภาพและสุขนิสัยที่ดี ค่าอำนาจจำแนก ฉบับที่ 1 – 9 ดังนี้ 8.655 ถึง 17.494 , 4.303 ถึง 20.931, 5.567 ถึง 13.599, 9.729 ถึง 16.883, 5.598 ถึง 14.689, 3.861 ถึง 14.689, 3.159 ถึง 16.098, 7.083 ถึง 13.582, และ 4.165 ถึง 11.442 ตามลำดับ ค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับเท่ากับ 0.907, 0.924, 0.904, 0.919, 0.896, 0.749, 0.832, 0.727, และ 0.777 ตามลำดับ

โสภภาพร เสนีย์โสทร (2550) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบไปด้วยแบบวัดจำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 ด้านความมีระเบียบวินัย ฉบับที่ 2 ด้านความรับผิดชอบ พบว่า ความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องแบบวัดกับสถานการณ์ในแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .80 – 1.00 ความตรงตามสภาพของแบบวัดโดยใช้วิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างคะแนนจากแบบวัดแต่ละฉบับกับคะแนนเฉลี่ยที่ครูประเมินจากแบบประเมินพฤติกรรมซึ่งพบว่าสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความตรงตามโครงสร้างตามเกณฑ์มาตรฐาน หาโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแต่ละด้าน จำแนกได้ฉบับละ 5 องค์ประกอบ ฉบับที่ 1 องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความมีวินัย ฉบับที่ 2 องค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ อำนาจจำแนกของแบบวัดที่ได้จากการทดสอบที่ พบว่ามีอำนาจจำแนกทุกข้อ ทั้ง 2 ฉบับมีค่าความเที่ยงของแบบวัด .78 และ .90 เกณฑ์ปกติของแบบวัดฉบับที่ 1 มีคะแนน T ปกติตั้งแต่ T_{22} ถึง T_{76} ฉบับที่ 2 มีคะแนน T ปกติตั้งแต่ T_{20} ถึง T_{80}